

Wspomnienia

DR KRYSZYNA SIKORSKA-DZIĘGIELEWSKA (1943-2018)

Dr Krystyna Sikorska-Dzięgielewska – prawnik i historyk ustroju państwa z poznańskiego Wydziału Prawa i Administracji UAM była nauczycielem akademickim i doświadczonym dydaktykiem, wychowawcą wielu roczników studentów prawa oraz administracji. Pracę naukową rozpoczęła w Instytucie Zachodnim, w kręgu którego pozostała do końca, złączona współpracą badawczą, działalnością organizacyjną Stowarzyszenia Instytut Zachodni oraz więzami osobistych, wieloletnich i trwałych przyjaźni.

Krystyna Sikorska była drugą córką z trojga dzieci Feliksa i Jadwigi z domu Awinas. Przyszła na świat 18 maja 1943 r. w Grodnie, gdzie pracował wówczas ojciec, z zawodu inżynier. Znane już tylko z przekazów rodzinne Wilno trwale zachowała w swojej tożsamości i emocjach, choć kolejnymi miejscami zamieszkania rodziny były Toruń (1945-1950), a w końcu Bydgoszcz, gdzie w 1956 r. zmarł ojciec. W mieście nad Brdą uczęszczała do szkoły podstawowej oraz Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika, a po maturze podjęła studia prawnicze na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, wiążąc tym samym całe dorosłe życie z Poznaniem. W opinii opiekuna roku przeczytać można, że Krystyna Sikorska „należała do grupy najbardziej aktywnych studentów, wyróżniała się umiejętnością analitycznego myślenia i dużą inwencją własną. Te ostatnie cechy pozwalają przypuszczać, że [...] nadaje się do pracy twórczej na polu naukowym”.

Po ukończeniu studiów i dwóch miesiącach pracy na stanowisku aplikanta sądowego w Gryficach została zwolniona z obowiązku odpracowania studenckiego stypendium Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie i 7 listopada 1966 r. podjęła pracę w Instytucie Zachodnim w Poznaniu na stanowisku asystenta. Dotyczące społecznego oddziaływania wymiaru sprawiedliwości zainteresowania naukowe rozwijała z coraz lepszą znajomością języka niemieckiego w Zakładzie Nauk Prawnych IZ jako jedna z licznej grupy zatrudnionych w tych latach absolwentów, z którymi wiązano spore oczekiwania rozwoju i awansu naukowego. Zasadne były to nadzieje, dość wymienić Marka Baumgarta, Andrzeja Brencza, Aleksandra Posern-Zielińskiego, Hanke Dmochowską, Zbigniewa Mazura, Jadwigę Żywicę czy nieco później zatrudnioną Annę Wolff-Powęską. Pod roztropną kuratelą ówczesnego dyrektora – prof. Władysława Markiewicza, był to pomyślny moment dla borykającej się z ograniczonymi możliwościami rozwoju kadrowego placówki naukowej.

Zapoczątkowany w 1967 r. dorobek publikacyjny Krystyny Sikorskiej ukazuje zainteresowania badawcze precyzyjnie nakreślone w perspektywie niemcoznawczej: ustroj Republiki Federalnej Niemiec, zagadnienia konstytucyjne, prawa jednostki. Zwieńczeniem badań nad prawami socjalnymi w konstytucjach niemieckich był doktorat przygotowany pod kierunkiem prof. Jana Wąsickiego pt. *Ustawodawstwo socjalne i prawa socjalne w Niemczech w latach 1815-1933*. Krystyna Sikorska-Dzięgielewska obroniła go 10 lipca 1978 r. na Wydziale Prawa i Administracji UAM, gdzie już od 1972 r. była pracownikiem naukowym Katedry Historii Prawa Polskiego (obecnie Katedra Historii Ustroju Państwa). Nie niweczyło to związków z Instytutem Zachodnim; publikowała artykuły i recenzje zarówno w „Czasopiśmie Prawno-Historycznym” oraz „Ruchu Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym”, jak i na łamach „Przeglądu Zachodniego” oraz wydań obcojęzycznych czasopism IZ: „La Pologne et les Affaires Occidentales” i „Polish Western Affairs”. Ważnym impulsem dla tych prac była normalizacja stosunków Polski z RFN w następstwie układu podpisanego 7 grudnia 1970 r. Była współautorką prac zbiorowych, niejednokrotnie o charakterze syntetycznym (*Niemcy współczesne jako przedmiot nauki polskiej*, Poznań 1971, *Polska-RFN. Przesłanki i proces normalizacji stosunków*, Poznań 1972, *Ustrój państwowy Republiki Federalnej Niemiec*, Poznań 1986). W zachowanej w archiwum uniwersyteckim opinii prof. J. Wąsickiego z 1987 r. przeczytać można: „Z uwagi na fakt, że w katedrach historyczno-prawnych zanika stopniowo problematyka niemiecka, tematyka którą zajmuje się dr K. Dzięgielewska wydaje się godna podtrzymania.”

Podjęmowane przez Krystynę Sikorską-Dzięgielewską tematy dziejów ustroju Niemiec XIX i XX stulecia (pobyty badawcze w Halle i Merseburgu), historii ziem polskich pod zaborem pruskim (badania i kwerendy źródłowe dotyczące Sejmu Wielkiego Księstwa Poznańskiego w ujęciu porównawczym na tle pruskich zgromadzeń stanowych w I połowie XIX w.), a także problematyki Niemiec współczesnych po II wojnie światowej wielokrotnie były efektem współpracy naukowej ze środowiskiem Instytutu Zachodniego. Należała do grona autorów monumentalnej pracy *Niemcy współczesne. Zarys encyklopedyczny* (Poznań 1999), uczestniczyła w projektach badawczych niemieckiej spuścizny kulturowej na Ziemiach Zachodnich i Północnych kierowanych w latach 90. przez Zbigniewa Mazura.

Świadectwem Jej zaangażowania w życie akademickie są rozdziały w tomach okolicznościowych oraz wspomnienia i relacje dotyczące postaci Alfonsa Klafkowskiego, Jana Wąsickiego, Bogdana Lesińskiego, Jerzego Walachowicza, Ewy Borkowskiej-Bagieńskiej, Karola Joncy i Henryka Olszewskiego oraz Andrzeja J. Szwarca. Podobnym nurtem publikacji Pani Doktor były szkice w pracach zbiorowych dotyczące miejsca nauk historycznych i niemcoznawczych na wydziałach prawa: *Nauki historycznoprawne na wydziałach prawa i administracji: struktury – kadra, kierunki badań – dydaktyka* (2001), oraz wspólnie z Henrykiem Olszewskim *Poznańska szkoła historii prawa. Refleksje o badaniach niemcoznawczych w latach 1939-1949* (2002) i *Poznańskie środowisko historycznoprawne w latach 1919-1939* (2002). Zwieńczeniem tych prac były obszerne rozdziały w monografii *Zarys dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Poznaniu 1919-2004* (Poznań 2004).

Bez wątpienia jednak obszarem, który najbardziej absorbował Krystynę Dzięgielewską, była działalność dydaktyczna. Już w opinii towarzyszącej awansowi na stanowisko adiunkta przeczytać można, iż była „znakomitym pracownikiem dydaktycznym. Starannie przygotowana do prowadzenia zajęć, o dużej wiedzy, kulturze osobistej, zyskała sobie szacunek i sympatię wśród pracowników naukowych i studentów. Ofiarna i zaangażowana w sprawy Zakładu i Instytutu. Uczestniczy od wielu lat jako egzaminator, prowadzi dodatkowe zajęcia ze studentami, jest dobrym opiekunem grupy studenckiej”. W kolejnych latach znajdowało to wielokrotnie potwierdzenie w nagrodach Rektora UAM, a obok wykładów, ćwiczeń i konsultacji oraz sesji egzami-

nacyjnych z historii ustroju Polski i powszechnej oraz historii państwa i prawa była nieprzerwanie od 1975 r. angażowana do prac komisji rekrutacyjnych. Pani Doktor była także członkiem komisji dyscyplinarnej ds. studentów, zasiadała w jury Ogólnopolskiego Konkursu na najlepsze prace magisterskie z historii państwa i prawa (1987 r.), w latach 90. była członkiem Senatu UAM.

Owoce talentów dydaktycznych i naukowych Krystyny Sikorskiej-Dzięgielewskiej pozostały podręczniki, których była współautorką: *Powszechna historia państwa i prawa* (Poznań 1993 i późniejsze wydania), *Historia ustroju państwa* (Poznań 1993 i późniejsze wydania) oraz systematycznie aktualizowane pomoce oraz testy egzaminacyjne: *Historia i wiedza o Polsce i świecie współczesnym w pytaniach. Materiały służące przygotowaniu się do egzaminów wstępnych na Wydział Prawa i Administracji* (Poznań 1996 i późniejsze wydania), *Testy egzaminacyjne z historii oraz wiadomości o Polsce i świecie współczesnym na Wydział Prawa i Administracji UAM* (Poznań 1996 i kolejne aktualizacje, od 2003 r. z aneksem dla kandydatów na Uniwersytet Viadrina).

Była członkinią Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, pod auspicjami którego ukazała się Jej ostatnia publikacja pt. *Sejm Wielkiego Księstwa Poznańskiego* (w tomie *Wielkie nadzieje, wielkie rozczarowania. Ład wiedeński a europejska wspólnota*, pod red. Andrzeja Gulczyńskiego, Poznań 2016).

Wiele czasu oraz zaangażowania poświęciła Stowarzyszeniu Instytut Zachodni. Nie sposób już ustalić, kiedy przyjęto Krystynę Sikorską-Dzięgielewską do grona członków towarzystwa będącego wcześniej fundamentem funkcjonowania placówki naukowej; w przełomowym 1990 r. została wybrana do Kuratorium Stowarzyszenia, a przez wiele kadencji pełniła funkcję Sekretarza Kuratorium. Do końca życia z życzliwością i sympatią interesowała się sprawami Instytutu Zachodniego, choć przecież naturalną koleją losu podlegał on przeobrażeniom i zmianie generacyjnej.

Z całą pewnością uniwersytecki etos i najlepsze tradycje były fundamentalnymi wyznacznikami zawodowej biografii Doktor Krystyny Sikorskiej-Dzięgielewskiej. W akademickim środowisku Poznania łączyły Ją więzi wieloletnich przyjaźni, sięgające pierwszych lat studiów, scementowane życiem w niełatwych dekadach półwiecza zakreślonego „polskimi miesiącami”: Marcem, Grudniem, Sierpniem, kolejnym Grudniem i wreszcie Czerwcem. Należała do NSZZ Solidarność od 1980 r. do delegalizacji Związku w stanie wojennym oraz w latach 1989-1996. Rodzinne losy, własne doświadczenie życiowe oraz prawnicze wykształcenie uczyniły Ją krytycznym obserwatorem zmieniającego się świata. Przywiązanie do prawdy oraz przekonanie o wadze ludzkiej przyzwoitości manifestowała konsekwentnie i nieustępliwie. Dyskusje toczone wśród kłębów papierosowego dymu (także wewnątrz uczelnianych gabinetów!) niejednokrotnie osiągały wysoki poziom emocji („Rozmawialiśmy prawie codziennie, często kłóciliśmy się, była uparta, ale... była!” – mówią dziś przyjaciele), nawet wówczas jednak nie uchybiały szacunkowi względem drugiego człowieka, dochowując rozgraniczenia między osobą a jej poglądami. O własnych wyborach życiowych pisała: „Nauce, żeby w niej mieć sukcesy, trzeba się całkowicie poświęcić i ją trzeba zawsze stawiać na pierwszym miejscu. Trzeba potrafić zrezygnować, czy może wyłączyć się z problemów dnia codziennego, trzeba umieć być egoistą. Ja nigdy nie potrafiłam postawić pracy naukowej przed opieką nad chorą matką, chorującym dzieckiem czy wiecznie zapracowanym mężem”. Studenci, którzy przeszli przez ucho igielne zaliczeń, egzaminów czy konsultacji u Pani Doktor, wiedzą, jak była wymagająca, lecz obiektywna i sprawiedliwa. Współpracownicy z Wydziału Prawa wspominają, zdawało się, zwykle służbowe znajomości, które niespodzianie znajdowały wsparcie w gestach serdecznej życzliwości Pani Krystyny okazywanych przy okazji awansów naukowych czy okolicznościowych wydarzeń. W swoim słownictwie miała nieco staromodnie brzmiące określenie ludzkiej cechy: prawość.

Krystyna Sikorska-Dzięgielewska była człowiekiem prawym i dobrym. *Non omnis moriar.*

RADA REDAKCYJNA

Członkowie krajowi: **Marek Cichocki** (profesor, Collegium Civitas; Instytut Stosunków Międzynarodowych i Zrównowazanego Rozwoju, Warszawa, Polska), **Hanka Dmochowska** (doktor, em., Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Poznań, Polska), **Marian Golka** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Nauk Społecznych; Instytut Socjologii, Poznań, Polska), **Tomasz Grzegorz Grosse** (profesor, Uniwersytet Warszawski; Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych; Instytut Europeistyki, Warszawa, Polska), **Marceli Kosman** (prof. em., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Poznań, Polska), **Aleksander Posern-Zieliński** (profesor, Polska Akademia Nauk; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Historyczny; Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Poznań, Polska); **Hanna Suchocka** (profesor, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska); **Justyna Schulz** (doktor, Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Poznań, Polska), **Anna Wolff-Powęska** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska)

Członkowie zagraniczni: **Stefan Garsztecki** (profesor, Institut für Europäische Studien, Technische Universität Chemnitz, Niemcy), **Hans Henning Hahn** (profesor, Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, Niemcy), **Jonathan Huener** (profesor, University of Vermont, Burlington VT, USA), **Henryka Ilgiewicz** (dr hab., Lietuvos kultūros tyrimų institutas – Litewski Instytut Badań Kultury, Wilno, Litwa), **Dagmara Jajęśniak-Quast** (profesor, Centrum Interdyscyplinarnych Studiów o Polsce, Uniwersytet Europejski Viadrina, Frankfurt nad Odrą, Niemcy), **Kai Olaf Lang** (Dr. sc. pol., Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, Niemcy), **Stephan Lehntaedt** (profesor, Touro College, Berlin, Niemcy), **Jerzy Maćków** (profesor, Institut für Politikwissenschaft, Universität Regensburg, Niemcy), **Guglielmo Meardi** (profesor, The University of Warwick, Wielka Brytania), **Jaroslav Panek** (profesor, Akademie věd České republiky Historicky Ustav AV, Czech Academy of Sciences, Section of Historical Sciences, Czechy), **Klaus Ziemer** (profesor, Universität Trier, Niemcy, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; Instytut Politologii, Polska), **Katarzyna Żukowska-Gagelmann** (profesor, Die Duale Hochschule Baden-Württemberg DHBW, Loerrach, Niemcy)

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Przemysław Hauser (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska), **Tomasz Schramm** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska) – historia, **Stanisław Liseicki** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska) – socjologia, **Jerzy Kałużny** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska) – nauki o kulturze, **Tomasz Rynarzewski** (profesor, Uniwersytet Ekonomiczny, Poznań, Polska), **Piotr Kalka** (profesor, em. Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Poznań, Polska) – ekonomia.

Redaktor statystyczny: **Piotr Jabkowski** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.),

Redaktor językowy: **Anna Murawska** (język polski), Eberhard Schulz (język niemiecki),

Jonathan Chumas (język angielski)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

Jan Barcz (profesor, Akademia Leona Koźmińskiego; Katedra Prawa Międzynarodowego i Prawa Unii Europejskiej, Warszawa, Polska), **Bożena Górczyńska-Przybyłowicz** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska), **Bernadette Jonda** (doktor, Uniwersytet Martina Luthera Halle-Wittenberg, Niemcy), **Bogdan Koszel** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska), **Albert Kotowski** (profesor, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Polska), **Matthias Kneip** (doktor, Deutsches Polen-Institut Darmstadt, Niemcy), **Peter Oliver Loew** (doktor, Deutsches Polen-Institut Darmstadt, Niemcy), **Magdalena Izabella Sacha** (doktor, Uniwersytet Gdański; Instytut Badań nad Kulturą, Polska), **Henadz Sahanowicz** (profesor, Europejski Uniwersytet Humanistyczny (EHU), Mińsk, Białoruś, siedziba Wilno), **Renata Schaefer** (profesor, School of Business and Economics Sonoma State University, California, USA), **Janusz J. Węc** (profesor, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska)